pt 29

20 -09- 2007

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale

– Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale classant comme monument certaines parties de la piscine communale d'Ixelles, sise rue de la Natation 10 à Ixelles

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire, notamment l'article 227 ;

Vu la demande de classement introduite par le collège des Bourgmestre et Echevins de la commune d'Ixelles, propriétaire, en date du 14 juin 2007 ;

Vu l'avis de la Commission royale des Monuments et des Sites émis le 8 août 2007 ;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Après délibération,

Arrête :

Article 1er. Sont classés comme monument :

-les façades à rue : la façade d'entrée principale, la façade de la maison du concierge et la façade des anciens bains douches ;

-le hall principal de la piscine dans son ensemble comprenant notamment la charpente et la structure métallique, la toiture principale, les façades du hall (deux grands murs pignons), le bassin et sa cuve, les plages, les bas-côtés, les cabines de déshabillage, les escaliers et la galerie sur les longs côtés et à l'arrière comportant les cabines de déshabillage

de la piscine communale d'Ixelles, sise rue de la Natation 10 à Ixelles, connue au cadastre d'Ixelles, 3e division, section A, 1re feuille, parcelle n° 91d7/91v7, en raison de son intérêt historique, esthétique et technique précisé dans l'annexe I du présent arrêté.

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

– Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering tot bescherming als monument van bepaalde delen van het gemeentelijk zwembad van Elsene gelegen Zwemkunststraat 10 te Elsene

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van de Ruimtelijke Ordening, inzonderheid op artikel 227 ;

Gelet op de vraag tot bescherming ingediend door de eigenaar, het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Elsene, op 14 juni 2007 ;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen gegeven op 8 augustus 2007 ;

Op voorstel van de Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Na beraadslaging,

Besluit :

Artikel 1. Worden beschermd als monument:

-de straatgevels: de gevel van de hoofdingang, de gevel van de conciërgewoning en de gevel van de voormalige stortbaden;

-de totaliteit van de hoofdhal van het zwembad met inbegrip van onder meer het metalen gebinte en structuur, de hoofdbedaking, de gevels van de zwembadhal (twee grote topgevels), het bad en zijn kuip, de begane vloer, de lage kanten, de kleedkamers, de trappen en de galerij aan de lange zijde en aan de achterzijde, met de kleedkamers

van het gemeentelijk zwembad van Elsene, gelegen Zwemkunststraat 10 te Elsene bekend ten kadaster te Elsene, 3de afdeling, sectie A, 1ste blad, perceel nr. 91d7/91v7, wegens zijn historische, esthetische en technische waarde zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING - CHANCELLERIE KANSELARIJ

Art. 2. La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3. Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, 20 -09- 2007

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine, du Logement, de la Propreté publique et de la Coopération au développement,

Art. 2. De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde monument omvat het geheel van de percelen en wegen, en de delen van percelen en wegen, zoals opgenomen in de omtrek afgebakend op het plan opgenomen in de bijlage II van dit besluit.

Art. 3. De minister bevoegd voor monumenten en landschappen wordt met de uitvoering van dit besluit belast.

Brussel, 20 -09- 2007

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering bevoegd voor Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing, Huisvesting, Openbare Netheid en Ontwikkelingssamenwerking,

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
20 [illegible] 2007

Charles PICQUE

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
Chancellerie
Petra Cacciatore
Kanselarij

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE LA PISCINE COMMUNALE D'IXELLES SISE RUE DE LA NATATION 10 A IXELLES

Réf. cadastrale : Ixelles, 3e division, section A, 1re feuille, parcelle n° 91d7/91v7

Description sommaire :

Inaugurée le 8 mai 1904, la piscine d'Ixelles fut bâtie d'après les plans, dressés en 1899, des architectes Alexandre Cooreman (1880- ?) et Jules Rau (1854-1923), également architectes de la piscine de Saint-Gilles située rue de la Perche (1901-1905). Ces derniers avaient remporté un concours organisé en 1899 par la commune d'Ixelles, selon un programme défini par celle-ci.

La piscine fut construite sur une parcelle irrégulière, dans un îlot délimité par les rues de la Natation (alors dénommée rue de la Pêche), du Vivier, du Brochet et Gray. Cette parcelle, propriété communale, se situe dans un quartier alors en pleine urbanisation appelé *Verloren Hoek* (*Coin perdu*), surtout habité par des artisans et des ouvriers comme en témoignent les nombreuses maisons ouvrières (ex. : rue des Artisans, 1910, arch. J. Tournay).

Si les plans d'origine restent, à l'heure actuelle, introuvables, la description du projet dans le Bulletin Communal d'Ixelles (1899 à 1904) et les plans des modifications ultérieures donnent un aperçu de l'état d'origine et des divers ajouts.

La façade :

La façade principale est d'une ordonnance très simple, à l'instar des habitations ouvrières proches, et ne laisse rien suggérer de la piscine à l'arrière.

Le bâtiment se compose de trois parties distinctes dont le traitement architectural exprime clairement les différents usages. A front de rue, l'entrée est flanquée du bâtiment des bains douches à gauche et, à droite, de l'habitation du directeur – actuelle conciergerie.

Les façades de ces trois corps de bâtiment se caractérisent par un jeu sobre de matériaux contrastés : parement de briques blanches émaillées et éléments de pierre bleue pour les cordons, bandeaux, appuis et le soubassement.

À droite, la maison du concierge compte deux niveaux et deux travées, sous toiture mansardée ; elle s'aligne sur les autres maisons de la rue et s'en distingue peu. Elle est percée à hauteur du rez-de-chaussée de deux hautes baies rectangulaires et, à l'étage de deux fenêtres à arc surbaissé. Les appuis de ces fenêtres forment un cordon correspondant à l'entablement de la façade de l'entrée du bassin de natation. Le brisis de la mansarde est percé d'une lucarne en bois. La corniche est soulignée d'une décoration en zigzag, formée de briques bleues et d'un fin bandeau en pierre.

La partie centrale de la façade est percée de l'unique accès vers les différentes fonctions du bâtiment (porte en chêne à double battant sous imposte vitrée). Celle-ci est encadrée de deux pilastres dont les chapiteaux en pierre (à hauteur de la traverse de l'imposte) sont rehaussés du motif de l'aulne, faisant référence aux armoiries de la commune d'Ixelles. En guise d'entablement, une plaque de marbre porte l'inscription « Bassin de natation ».

À gauche se développe la façade basse des bains douches, d'un seul niveau. Elle est constituée de deux registres séparés par un bandeau en pierre ; la partie supérieure est percée de trois baies rectangulaires, la partie inférieure d'une étroite fenêtre.

À gauche et à droite du bâtiment avant se situent deux cours, clôturées par un mur en 1923-1925 : celle de gauche (ancien dépôt pour le charbon) est utilisée comme parking, celle de droite est utilisée comme jardin par l'occupant de la conciergerie (ancienne habitation du directeur).

Disposition intérieure :

Le hall d'entrée se limite à un corridor qui mène, dans l'axe, au hall principal de la piscine par un escalier de six marches.

À droite, en entrant, se trouvent les locaux administratifs ainsi que l'habitation du concierge ; plus loin à droite, après l'escalier, le guichet-caisse. A gauche un corridor parallèle avec la section des bains

douches. À l'origine, il s'agissait de dix-huit cabines de bain de part et d'autre d'un corridor central (neuf cabines femmes à gauche, neuf cabines hommes à droite). Ces cabines ont été entièrement rénovées et leur nombre augmenté en 1933. En 1963-1966 la plupart des bains sont remplacés par des douches.

Le hall du bassin mesure 23x45,5 m et est situé environ 1,50 m au-dessus du niveau de la rue. Il est couvert d'une charpente métallique légère de huit fermes supportant une toiture à bâtière avec deux appentis. Cette charpente repose sur seize colonnes en fonte situées au bord du bassin et décorées de chapiteaux éclectiques à volutes et feuilles de choux.

La partie centrale de la toiture n'est plus d'origine ; elle était constituée d'un lanterneau et d'un contre lanterneau (ACI/dossier n° 8, plan 10). Dans les années 1930, cette structure fut retirée et remplacée par une charpente à chevrons de type Polonceau signée par les Ateliers de construction Bouillon et Herremans (ACI/dossier n° 8, plan 24). Le sommet de la toiture est vitré afin d'offrir un éclairage zénithal. Deux jours basculant en demi-lune situés en vis-à-vis dans les pignons participent à l'éclairage naturel et à l'aération du hall du bassin.

Le hall est pourvu d'une galerie sur les longs côtés et à l'arrière. Cette galerie, occupée par des cabines de déshabillage, est protégée par une balustrade en fer forgé munie d'une rampe en bois. Elle est accessible par deux escaliers situés à gauche et à droite du début du hall du bassin ; un troisième escalier au fond à gauche a été ajouté en 1909. L'espace sous la galerie (c'est-à-dire au niveau du bassin) est également occupé par des cabines, dont la continuité est interrompue par des douches dans les longs côtés du hall.

La cuve du bassin mesure 29,20x14,40 m avec une profondeur de 0,75 à 3,25 m. La cuve est accessible par deux escaliers en quart de cercle recouverts de granito situés dans les angles gauche et droit de la petite profondeur (au début du bassin), ainsi que par quatre échelles récentes en aluminium (au milieu et à la fin du bassin). En raison de problèmes d'étanchéité, une bâche couvre actuellement le revêtement d'origine du fond de la piscine composé d'un carrelage en céramique. Une saillie semi-circulaire est construite à l'arrière du hall (grande profondeur) en 1909 pour y installer un plongeoir (retiré depuis).

À l'origine, les plages du bassin étaient couvertes d'un plancher en bois, rapidement remplacé par un carrelage jaune antidérapant. Un petit canal de récupération d'eau passe devant l'alignement des cabines pour éviter que l'eau envahisse les cabines.

Un imposant mais nécessaire système de ventilation (tubes, bouches) fut ajouté en 1998-2000, entre la partie supérieure des colonnes en fonte et le début de la charpente. Il perturbe visuellement la lecture et l'authenticité du hall du bassin, mais pas l'éclairage naturel (comme c'est le cas pour la piscine de Saint-Gilles). En même temps furent placées de nouvelles toitures en zinc et une nouvelle verrière, tandis que la chaudière et l'éclairage des cabines (déshabillage et bains douches) furent renouvelés. Dans le fond du hall, dans la dernière travée du bâtiment, se trouve un ancien bassin d'épuration des eaux.

Les installations techniques contemporaines tels que le système de ventilation, de chauffage, d'épuration, etc.) sont abritées dans le sous-sol du bâtiment.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1° du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire :

Intérêt historique :

La construction de la piscine d'Ixelles en 1904 s'inscrit dans le courant hygiéniste de la fin du 19e siècle. Elle constitue en effet le témoin matériel d'un aspect important de l'histoire sociale, à savoir le développement et l'évolution culturelle des bains publics.

Il s'agit de l'un des premiers bains communaux de Bruxelles (avec ceux de Saint-Gilles et de Schaerbeek) associant piscine couverte et bains individuels, destinés à une clientèle de condition modeste. Le principal objectif de ces bains publics est de pallier les carences sanitaires de cette population, la natation étant d'ailleurs considérée par les autorités communales comme un moyen efficace pour améliorer la santé publique.

Outre la localisation de la piscine d'Ixelles dans un quartier ouvrier, le budget restreint qui fut alloué à sa construction, la simplicité des traitements extérieurs et intérieurs du bâtiment, la modicité du tarif pratiqué (voir l'accès gratuit pour certains) témoignent également de la volonté de destiner cet établissement aux classes sociales modestes.

Le bassin de natation d'Ixelles se distingue enfin par le fait qu'il s'agit de la plus ancienne piscine qui subsiste en Région de Bruxelles-Capitale. Il s'agirait même d'une des plus anciennes piscines en

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST - REGERING
KANSELARIJ

Belgique. Par cela, elle établit une typologie qui restera d'application jusque dans les années 1950 : avant-corps séparé du hall du bassin, galeries pour les cabines, bains douches.

Intérêt esthétique :

Les plans de la piscine d'Ixelles furent dressés par les architectes Alexandre Cooreman et Jules Rau, à l'époque considérés comme des spécialistes de la construction de piscines puisqu'ils ont également été appelés à réaliser la piscine communale de Saint-Gilles (1902-1905).

D'un point de vue architectural, le bassin de Natation d'Ixelles s'inscrit dans l'éclectisme du début du 20e siècle et se caractérise par sa grande simplicité extérieure et intérieure. Le gabarit des trois corps de bâtiment ne dépasse pas les gabarits voisins et s'intègre dès lors fort bien dans son environnement bâti.

L'homogénéité des trois corps de bâtiment à rue (habitation du concierge, entrée et bains) est assurée par un parement identique mêlant briques blanches émaillées et pierre bleue. De jolis détails comme les chapiteaux décoratifs en pierre bleue représentant l'aulne ixellois embellissent l'entrée.

L'intérieur se distingue essentiellement par le hall principal de la piscine : seize colonnes en fonte décorées de chapiteaux éclectiques avec volutes et feuilles de choux supportent la charpente métallique légère. L'ensemble est ordonné sur un axe central matérialisé, à l'avant, par le long couloir d'entrée et, à l'arrière, par le grand lanterneau vitré éclairant le bassin ; tout l'effort décoratif est concentré dans les garde-corps métalliques ouvragés, d'origine, courant sur l'entièreté de la galerie en porte-à-faux qui distribue le second niveau de cabines de déshabillage.

Sont également conservés dans le bassin deux beaux escaliers en quart de cercle recouverts de granito.

Intérêt technique :

L'intérêt technique principal réside dans la charpente métallique à chevrons de type Polonceau qui repose sur les seize colonnes en fonte situées autour du bassin. Il s'agit de l'unique piscine à encore bénéficier d'une charpente métallique légère de type industrielle.

Sources :

*Archives de la Commune de Ixelles – service architecture (3e division, Travaux Publics) : Dossier n° 8 : 66 plans de transformations ultérieures, datées entre 1923 et 1991. Plans n° 22 et n° 23 sont des copies des plans d'origine ; Dossier D8 / 70 3217 : rénovation des toitures, 10.02.1998.

*Archives Générales du Royaume à Bruxelles : T. 081 : « *Provinciaal Bestuur van Brabant. Archief neergelegd in 1921 – Tihon II* », Bruxelles 1991 ; Dossier n° 1087 : « Bassin de natation. Commune d'Ixelles. Travaux complémentaires et modifications au bâtiment ».

Bulletin Communal d'Ixelles (B.C.I.) : B.C.I. 1899, p. 48-57 (17 janvier) ; B.C.I. 1900, p. 382-402 (23 mars) ; B.C.I. 1901, p. 193 (1er février) ; p. 424-425 (26 avril) ; p. 549-551 (14 juin) ; p. 585-596 (2 juillet) ; p. 615-636 (16 juillet) ; p. 728 (16 août) ; B.C.I. 1902, p. 660 (25 juillet) ; p. 846-847 (21 octobre) ; p. 948 (25 novembre) ; B.C.I. 1903, p. 17-18 (16 juillet) ; B.C.I. 1904, p. 373 (15 avril) ; p. 394 (26 avril).

-*Travaux de construction de vestiaires scolaires au bassin de natation : abandon du Projet.* Conseil communal. Ixelles, pas de sources (in dossier de presse aux Archives d'Architecture Moderne), 23 octobre 1973.

-M. A. Van Cauter, *Souvenirs d'un Ixellois de 77 ans : le bassin de natation communale*, in Mémoire d'Ixelles. Bulletin du Cercle d'Histoire locale d'Ixelles, n° 2, juin 1981.

-*La piscine d'Ixelles 1904 – 2004 à 100 ans*, une action du Collège des Bourgmestre et Echevins à l'initiative d'Anne De Buyst, Echevine des Sports et des Transports, 2004.

-P. Cordeiro, J.-M. Basyn, Teresa Patricio, *Etude des bassins de natation situés en Région bruxelloise, Période de 1900 à 1960*, étude inédite à l'initiative de la Commission royale des Monuments et des Sites de la Région de Bruxelles-Capitale, février 2006.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 20 -09- 2007

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine, du Logement, de la Propreté publique et de la Coopération au développement,

CHANCELLERIE

KANSELARIJ

Charles PICQUE

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
Chancellerie
Petra Cacciatore
Kanselarij

26 -09- 2007

BIJLAGE I VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET GEMEENTELIJK ZWEMBAD VAN ELSENE GELEGEN ZWEMKUNSTSTRAAT 10 TE ELSENE

Kadastrale gegevens : Elsene, 3de afdeling, sectie A, 1ste blad, perceel nr. 91d7/91v7.

Beknopte beschrijving :

Het zwembad van Elsene werd geopend op 8 mei 1904 volgens plannen die werden opgemaakt in 1899 door de architecten Alexander COOREMAN (1880-?) en Jules RAU (1854-1923), tevens de architecten van het zwembad van Sint-Gillis gelegen Wipstraat (1901)1905). Ze hadden een wedstrijd gewonnen welke in 1899 werd georganiseerd door de gemeente Elsene volgens een programma dat door deze gemeente werd vastgesteld.

Het zwembad werd gebouwd op een onregelmatig perceel in een huizenblok begrensd door de Zwemkunststraat (toen genaamd Visserijstraat), Visvijverstraat, Snoekstraat en Graystraat. Dit perceel dat eigendom is van de gemeente, is gelegen in een wijk iet toen werd verstedelijkt en genaamd werd *Verloren hoek* en was vooral bewoond door ambachtslui en arbeiders zoals de talrijke arbeidershuizen hiervan getuigen (vb: Ambachtsliedenstraat), 1910, arch. J. Tournay).

Alhoewel er nog oorspronkelijke plannen bestaan, welke op dit ogenblik onvindbaar zijn, geven de omschrijving van het ontwerp in het "Bulletin Communal d'Ixelles" (1899 tot 1904) en de latere wijzigingsplannen, een overzicht van de oorspronkelijke staat en de verschillende toevoegingen.

De gevel :

De hoofdgevel is eenvoudig opgebouwd net zoals de omgevende arbeidershuizen, niets wijst op een zwembad achteraan.

Het gebouw bestaat uit drie afzonderlijke delen waarvan het architecturaal concept duidelijk wijst op het verschillend gebruik. Aan de straatkant bevindt zich aan de linkerzijde het gebouw met de douchebaden en rechts de woning van de directeur – nu de conciërgewoning.

De gevels van deze drie delen zijn gekenmerkt door een sober spel van gecontrasteerde materialen: bekleding met witte geëmailleerde bakstenen en elementen van hardsteen voor de cordons, banden, leuningen en de onderbouw.

De conciërgewoning, rechts, telt twee bouwlagen en twee traveeën, onder een mansardedak; deze is afgelijnd op de andere huizen in de straat en verschilt weinig ervan. Aan de benedenverdieping zijn er twee grote rechthoekige openingen en op de verdieping zijn er twee vensters met verlaagde boog. De vensterbanken vormen een kordon die overeenkomt met het entablement van de gevel van de ingang van het zwembad. In het mansardedak bevindt zich een houten dakraam. Onder de kroonlijst bevindt zich een zigzagdecoratie, bestaande uit blauwe bakstenen en een smalle stenen band.

Het centrale deel van de gevel omvat de enige toegang naar de verschillende functies van het gebouw (eiken deur met twee vleugels met beglaasde impost). Deze is omgeven door twee pijlers waarvan de stenen kapitelen (aan de verdeling van de impost) versierd zijn met een elsenmotief dat verwijst naar het wapen van Elsene. Een marmeren plaat gebruikt als entablement bevat het opschrift "BASSIN DE NATATION".

Links bevindt zich de lage gevel van de douchebaden, bestaand uit één bouwlaag. Deze bestaan uit twee registers gescheiden door een stenen band; het bovendeel omvat drie rechthoekige openingen, het onderdeel een smal venster.

Links en rechts van het gebouw bevinden zich twee binnenplaatsen, afgesloten door een muur in 1923-1925: de linker binnenplaats (vroegere steenkoolopslagplaats) wordt gebruikt als parkeerterrein, die van rechts wordt gebruikt als tuin door de conciërge (vroegere woning van de directeur) .

Binneninrichting :

De ingangshal is beperkt tot een gang die naar de hoofdhal van het zwembad leidt via een trap van 6 treden. De vloer is bedekt met een gele tegel, de wanden tot manshoogte, met een lichtgroene tegel en de rest is gewoon wit geschilderd.

Rechts aan de ingang bevindt zich de administratie evenals de conciërgewoning; verder rechts, na de trap, het kassaloket. Links een gang parallel met de afdeling van de douchebaden. Aanvankelijk ging het om achttien cabines aan beide zijden van een centrale gang (negen cabines voor dames aan de linker

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
KANSELARIJ

zijde, negen cabines voor mannen aan de rechterzijde). Deze cabines werden volledig vernieuwd en het aantal vergroot in 1933. In 1963-66 werd het merendeel van de baden vervangen door douches. De vloer en de wanden zijn bedekt met lichtgroene tegels (gelijkaardig als bij de ingangshal); een vals plafond bestaande uit witte aluminium of PVC-lamellen met verlichting werd later toegevoegd.

De zwembadhal meet 23x45,5 m en ligt ongeveer 1,5 m boven het straatniveau. Deze omvat een licht metalen geraamte bestaande uit 8 spanten dat een zadeldak draagt met twee lessenaarsdaken. Dit gebint steunt op 16 gietijzeren kolommen aan de rand van het bad welke versierd zijn met eclectische kapitalen met voluten en kolenbladeren.

Het centrale deel van het dak is niet meer oorspronkelijk, deze bestond uit een binnen- en buitenkoepel (ACI/dossier nr. 8, plan 10). In de jaren 30 werd deze structuur weggenomen en vervangen door een balkengestel van het type Polonceau van de Ateliers de construction Bouillon et Herremans (ACI/dossier nr. 8, plan 24). De dakpunt is beglaasd voor een verlichting van bovenaf. Twee openingen die tegenover elkaar draaien in de puntgevels, zorgen voor daglicht en verluchting van de zwembadhal.

De hal omvat een galerij aan de lange zijde en achteraan. Daar bevinden zich de kleedkabines en deze wordt beschermd door een smeedijzeren balustrade met houten leuning. De galerij is toegankelijk via twee trappen links en rechts vooraan de zwembadhal; een derde trap achteraan links werd toegevoegd in 1909. De ruimte onder de galerij (namelijk ter hoogte van het bad) is tevens ingenomen door cabines, welke onderbroken is door douches aan de lange zijde van de hal.

Het zwembad meet 29,20 x 14,40 m, met een diepte van 7,25 tot 3,25 m. Het bad is toegankelijk via twee trappen in kwartdraai bedekt met granito in de linker- en rechterhoek van de kleinen diepte (aan het begin van het bad), evenals door vier recente aluminiumtrappen (in het midden en het einde van het bad). Omwille van problemen van waterdichtheid, is de oorspronkelijke bekleding van het bad, bestaande uit ceramiekbetegeling, nu bedekt met een zeil. Een halfcirkelvormige opening werd achteraan de hal (grote diepte) gebouwd in 1909 om er een springplak te installeren (nu verwijderd).

Aanvankelijk was de begane vloer rond het bad bedekt met een plankenvloer, welke snel werd vervangen door een slipvrije gele betegeling. Een klein kanaal voor het opvangen van het water bevindt zich langs de cabines om te vermijden dat het water erin doordringt.

Een indrukwekkend maar noodzakelijk ventilatiesysteem (tubes, blaasmonden) werd toegevoegd in 1998-2000, tussen het bovendeel van de gietijzeren kolommen en de onderzijde van het gebint. Deze verstoort het zicht op de zwembadhal en de authenticiteit ervan maar niet het daglicht (zoals dit het geval is voor het zwembad van Sint-Gillis). Er werd tevens een nieuw zinken dak geplaatst en een nieuwe glaskoepel, terwijl de verwarmingsketel en de verlichting van de cabines (kleedkamers en douchebaden) werden vernieuwd. Achteraan het gebouw, in de laatste travee, bevindt zich een oud waterzuiveringsbekken dat toegankelijk is vanaf de hal via een soort vestibule aan de rechterzijde.

De hedendaagse technische installaties (zoals het ventilatie-, verwarmings-, en zuiveringssysteem) bevinden zich in de ondergrondse verdieping van het gebouw).

Waarde van het goed volgens de maatstaven vastgesteld in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van de Ruimtelijke Ordening :

Historische waarde :

De bouw van het zwembad van Elsene in 1904 past in de hygiënische tendens van het eind van de 19de eeuw. Het is inderdaad de materiële getuigenis van een belangrijk aspect van de sociale geschiedenis, met name de ontwikkeling en de culturele evolutie van de openbare baden.

Het gaat om één van de eerste gemeentelijke baden van Brussel (samen met Sint-Gillis en Schaarbeek) welke een overdekt zwembad combineren met individuele baden voor een gewoon publiek. De belangrijkste doelstelling van deze openbare baden was om tegemoet te komen aan de sanitaire tekortkomingen van deze bevolking, waarbij het zwemmen door de gemeentelijke overheden overigens werd beschouwd als een doeltreffend middel ter verbetering van de volksgezondheid.

Naast de ligging van het zwembad van Elsene in een arbeiderswijk, getuigen het beperkt budget die werd toegekend voor de bouw, de eenvoudige aanpak van het binnen- en buitengedeelte van het gebouw en het lage tarief van de inkom (zelfs gratis voor sommigen) tevens van de wil om deze instelling te bestemmen voor de gewone mens.

Het zwembad van Elsene onderscheidt zich daar dit het oudste zwembad is binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het zou in feite een van de oudste zwembaden van het land zijn. Hierdoor ontstaat

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
KANSELARIJ

een typisch karakter welke van toepassing zal blijven tot in de jaren 50: het voorgedeelte dat onafhankelijk is van de zwembadhal, galerijen voor de cabines, douchebaden.

Esthetische waarde :

De plannen voor het zwembad van Elsene werden opgemaakt door de architecten Alexandre COOREMAN en Jules RAU, destijds gerekend bij de specialisten in zwembadbouw vermits zij tevens werden gevraagd om het gemeentelijk zwembad te realiseren van Sint-Gillis (1902-1905).

Uit architecturaal oogpunt sluit het zwembad van Elsene aan bij het eclectisme van het aanvang van de 20de eeuw en is gekenmerkt door een grote eenvoud zowel aan de buiten- als aan de binnenzijde. De afmetingen van de drie hoofdgebouwen overschrijden niet de afmetingen van de aangrenzende gebouwen en integreren zich bijgevolg bijzonder goed in het bebouwd weefsel.

He homogene karakter van de drie hoofdgebouwen aan de straatkant (conciërgewoning, toegang en baden) gebeurt door eenzelfde bekleding bestaande uit witte geëmailleerde bakstenen en hardsteen. Mooie details zoals de decoratieve kapitelen in hardsteen welke het motief van de Els weergeven verfraaien de ingang.

Het interieur onderscheidt zich door de hoofdhal van het zwembad: 16 gietijzeren kolommen versierd met eclectische kapitelen met voluten en koolbladeren ondersteunen het lichte metalen geraamte. Het geheel is geordend volgens een centrale as met vooraan de ingangshal en achteraan het grote raam dat het bad verlicht; het zijn vooral de oorspronkelijke bewerkte metalen balustrades die een decoratief karakter hebben. Deze omgeven de hele overkragende galerij als scheiding van het tweede niveau van kleedkamers.

In het bad zijn tevens twee mooie trappen in kwartdraai bewaard, bedekt met granito.

Technische waarde :

De belangrijkste technische waarde is de metalen structuur met spanten van het type Polonceau die gedragen wordt door 16 gietijzeren kolommen rondom het bad. Het is het enige zwembad met een licht metalen structuur van het industriële type.

<u>Bronnen :</u>

*Archieven van de gemeente Elsene – dienst architectuur (3de afdeling, Openbare werken) : Dossier nr. 8 : 66 plannen van verbouwingen tussen 1923 en 1991. Plannen nr. 22 en 23 zijn copïen van de originele plannen ; Dossier D8/70 3217 : renovatie van de daken, 10.02.1998.

*Algemeen Rijksarchief te Brussel : T. 081 : « Provinciaal Bestuur van Brabant. Archief neergelegd in 1921–Tihon II », Brussel, 1991 ; Dossier nr. 1087 : « Bassin de natation. Commune d'Ixelles. Travaux complémentaires et modifications au bâtiment ».

*Verslagen van de gemeente raad van Elsene : **1899**, pp. 48-57 (17 januari) ; **1900**, pp. 382-402 (23 maart) ; **1901**, p. 193 (1ste februari) ; p. 424-425 (26 april) ; pp. 549-551 (14 juni) ; pp. 585-596 (2 julli) ; pp. 615-636 (16 julli) ; p. 728 (16 augustus) ; **1902**, p. 660 (25 julli) ; pp. 846-847 (21 oktober) ; p. 948 (25 november) ; **1903** : pp. 17-18 (16 julli) ; **1904**, p. 373 (15 april) ; p. 394 (26 april).

-*Travaux de construction de vestiaires scolaires au bassin de natation : abandon du Projet.* Conseil communal. Ixelles, geen bronnen (in pers dossier, Archives d'Architecture Moderne), 23 oktober 1973.

*M. A. Van Cauter, « Souvenirs d'un Ixellois de 77 ans : le bassin de natation communal », in *Mémoire d'Ixelles. Bulletin du Cercle d'Histoire locale d'Ixelles*, nr. 2, juni 1981.

**Het zwembad van Elsene 1904-2004 is 100 jaar oud*, een actie van het College van Burgmeester en Schepenen op initiatief van Anne De Buyst, Schepen van Sport en Vervoer, 2004.

-P. Cordeiro, J.-M. Basyn, Teresa Patricio, *Etude des bassins de natation situés en Région bruxelloise, Période de 1900 à 1960*, onuitgeg Studie i.o.v. Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk gewest, februari 2006.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 20 -09- 2007
De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing, Huisvesting, Openbare Netheid en Ontwikkelingssamenwerking,

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJKE REGERING
CHANCELLERIE
KANSELARIJ

Charles PICQUE

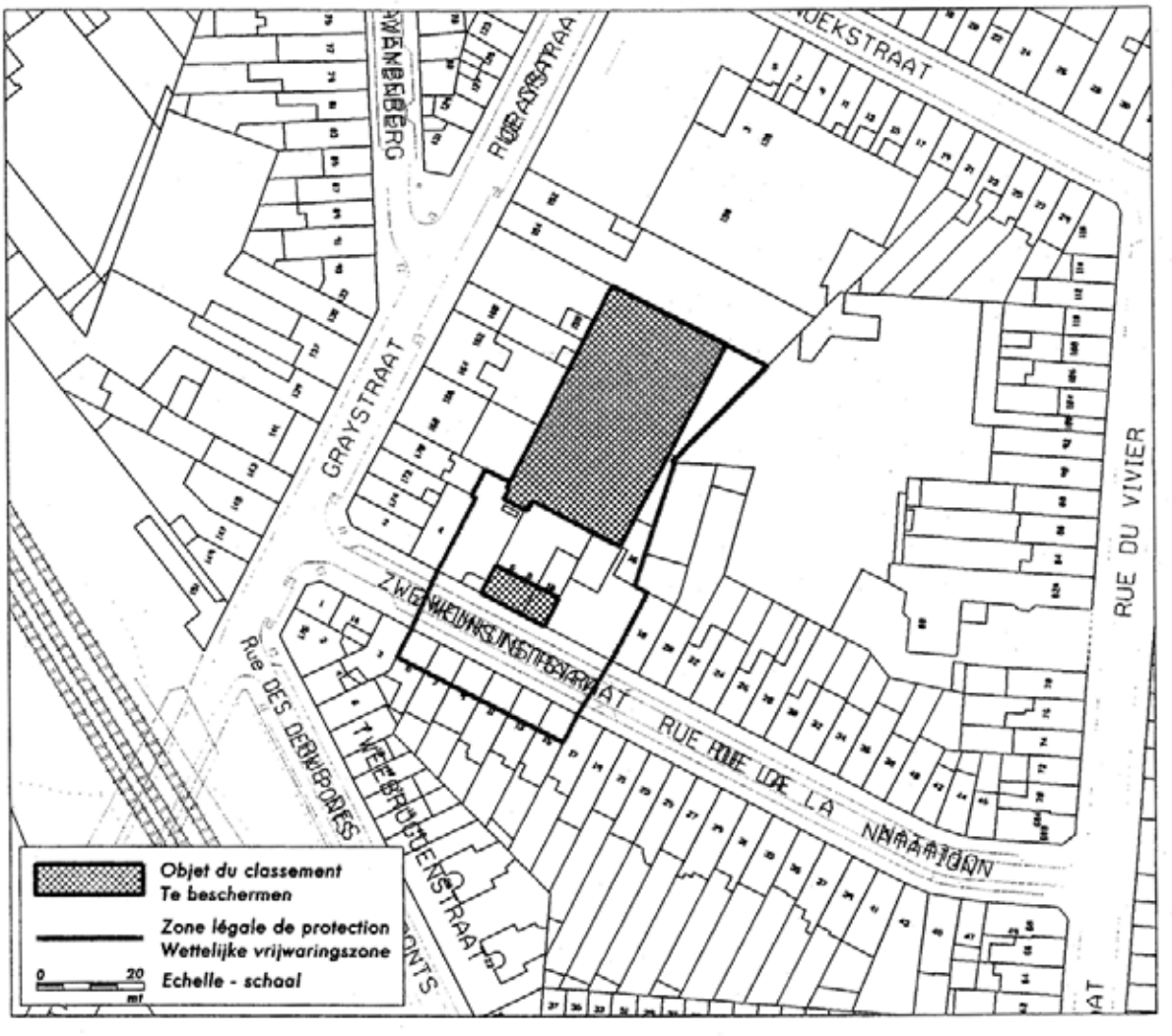
Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
Chancellerie
Petra Cacciatore
Kanselarij

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE LA PISCINE COMMUNALE D'IXELLES SISE RUE DE LA NATATION 10 A IXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET GEMEENTELIJK ZWEMBAD VAN ELSENE GELEGEN ZWEMKUNSTSTRAAT 10 TE ELSENE

DELIMITATION DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN DE VRIJWARINGSZONE

Vu pour être annexé à l'arrêté du 20 -09- 2007

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine, du Logement, de la Propreté publique et de la Coopération au développement,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing, Huisvesting, Openbare Netheid en Ontwikkelingssamenwerking,

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST
CHANCELLERIE
KANSELARIJ

Charles PICQUE

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
Chancellerie
Petra Cacciatore
Kanselarij

20 -09- 2007